

וקשה: **דמשמע הכא** [כאן] דאפילו במסר האב את בתו לשלוחי הבעל עדיין חיישינן לסימפון.

ואילו בפרק נערה שנתפתתה [כתובות מח ב] אמר רב אסי: **מסירתה לשלוחי הבעל**, הרי זו כאילו כבר נכנסה לחופה, לענין כל הדינים התלויים בחופה, ואף לענין אכילת תרומה.⁽³⁸⁰⁾

ומשמע, דאפילו משום סימפון, שוב ליכא למיחש משנמסרה לשלוחי הבעל [אין לחשוש לכך]!

ומכח קושיא זו, התוספות מפרשים פירוש אחר:

לכך נראה לפרש, ד"מסר האב לשלוחי הבעל", ו"הלך", דהיינו, הלכו שלוחי האב עם שלוחי הבעל, הכל חדא מילתא היא, הרי זה דבר אחד.

והכי פירושו: מסר האב לשלוחי הבעל, והלך גם הוא עמהם.

והלכך, עדיין חיישינן לסימפון, היות דאז עדיין לא בדקינן, אין הבעל בודק לה בנוכחות האב, עד שתהא בביתו.

אבל המסירה דמוזכרת התם, במסכת כתובות, מיירי מדובר כשלא הלך האב עמהם, היות דאז הבעל בדק לה מיד, ולכן אין לחוש לסימפון, ולפיכך היא אוכלת בתרומה מיד.⁽³⁸¹⁾

תמורת העבד הזה, כי המוציא מחבירו עליו הראיה, ולשמואל אין הולכין בדיני ממונות אחר הרוב!⁽³⁷⁹⁾ ויכול הקונה לטעון שהוא חשב לקנות אותו בתור עבד הגון, והרי זה מקח טעות, ולמה שנינו בברייתא "הגיעו"? עד כאן דברי הגמרא.

ומדקדקים תוספות: **אלמא משמע**, שמדובר דהלוקח מוחזק במעות, שעדיין לא שילם בעד העבד, והמוכר טובע ממנו שישלם את דמי העבד שקנה ממנו.

ולפיכך טוענת הגמרא, שלדברי שמואל, אין המוכר יכול להוציא את המעות מידי של הלוקח על ידי ראייה של רוב.

שהרי, אם נאמר שמדובר ששילם הלוקח, והמעות כבר נמצאות בידי המוכר, אם כן, אדרבה, לדעת שמואל מובן שהלוקח לא יוכל להוציא את המעות מידי המוכר אפילו על ידי רוב.

וכל שכן כאן, שהרוב מסייע למוכר, ודאי שלא יוכל הלוקח להוציא ממנו את המעות, ומובנים היטב דברי הברייתא ששינו "הגיעו". ומה היא שאלת הגמרא?

אלא בהכרח, מדובר שהלוקח עדיין לא שילם. ולפיכך הגמרא מקשה על שמואל, שלדבריו ראוי שנאמר "המוציא מחבירו עליו הראיה", והמוכר לא יוכל לכוף את הלוקח לשלם, שהרי לדעת שמואל אין הולכין בדיני ממונות אחר הרוב!

קבל, מסר, והלך.

פירש הקונטרס: קבל, או מסר, או הלך. ואלו שלשה דברים נפרדים.

כלומר: [קבל עליו הבעל את המומין, או] **מסר האב את בתו לשלוחי הבעל, או שהלכו שלוחי האב עם שלוחי הבעל.**

כי מאחר שהבת יצאה מרשות אביה, אין לחוש שמא תשקה את אחיה ואחיותיה, אבל עדיין יש לחוש לסמפון.

שכן אשה מקפדת על עצמה

ואין היא מתקדשת בפחות מדינר. לפיכך אמרו בית שמאי שכסף קידושין אינו קונה בפחות מדינר.

והתוספות מבארים את דברי הגמרא:

לפי פירוש רש"י,⁽³⁸²⁾ קא סלקא דעתיה, עלה בדעתו של אביי, דרבי זירא – אפילו באופן שפשטה ידה וקבלה, קאמר דאינה מקודשת.

יוסף.

381. לדעת רב אסי במסכת כתובות, אבל לדעת רב אינה אוכלת. בהלך הבעל עם שלוחי האב אין חוששים שמא תמוג כוס לאביה, מפני שהיא אוכלת משלו ואינה רגילה לתת לו. וכן אין חוששים שמא תמוג כוס לשלוחי הבעל מפני שאין הם קרוביה, מלא הרועים. [ע"ש].

ועיין תוספות כתובות מח ב ד"ה רב אסי.

382. עצמות יוסף.

379. כך פירש מהרש"א כתובות נח א. את דברי התוספות, וכן פירש בעצמות יוסף כאן. [אבל עיין מהרש"ל בכתובות שם. ועיין תוספות רא"ש וטוך כאן]. ועיין רמב"ן ומאירי.

380. זו דעת רב אסי. אבל רב סובר שמסירתה לשלוחי הבעל הרי זה כחופה רק לענין שאר הדברים, אבל לא לענין אכילת תרומה. ולפי זה יש ליישב את דברי רש"י שהגמרא כאן סוברת שלדעת החושש לסימפון אין מסירתה לשלוחי הבעל מאכילה בתרומה, וכדעת רב. תוספות טוך ותוספות רא"ש. ועיין ר"ש מדעסוי ועצמות

שליח [לדעת בית שמאי],⁽³⁸⁴⁾ לא הוּו קידושין אלא דוקא בתרקבא דדינרי.

וקשה על דברי רש"י: דאם כן, נתת דבריך לשיעורין!

בכל אשה אתה נותן שיעור אחר, ואין ראוי לומר כך, אלא צריך לתת שיעור קבוע לכולם!

וראיה שחכמים נתנו שיעור קבוע לכולם:

דהרי כי האי גוונא פריך, כיוצא בזה הגמרא מקשה בפרק קמא דגיטין [יד א] ובפרק חזקת הבתים [בבא בתרא כט א] לגבי משפחת בר אלישיב [הגמרא שם תמזהה איך יתכן לומר לגביהם שיעור שונה מלשאר האנשים לענין דין "חזקה"? הרי אם תאמר כן נתת דבריך לשיעורין!]⁽³⁸⁵⁾

ולפיכך תוספות מפרשים את הגמרא באופן אחר:

לדעת רש"י אביי הקשה מסברא, שלא מסתבר שבנותיו של רבי ינאי לא יתקדשו בפחות מתרקבא דדינרי.

ואולם, לפי מה שנתבאר מקושיתנו, שלא יתכן לתת שיעור נפרד לכל אשה ואשה, נראה דהכי פריך, שזו בעצמה קושיתו של אביי:

אלא מעתה, כגון בנתיה דרבי ינאי, דקפדן אנפשיהו, הכי נמי דאי פשטה ידה, דלא הוּו קידושין?!

ויש להמשיך ולבאר את דברי אביי: וכי תימא הכי נמי, ואם תאמר שאכן מה רע בכך? נאמר דאמנם בנותיו של רבי ינאי לא מתקדשו בפחות מתרקבא דדינרי!

הרי בודאי אין לומר כך, דאם כן, נתת דבריך לשיעורין:

דבנתיה דרבי ינאי, משום דהן עשירות לא מתקדשו בפחות מתרקבא דדינרי, ואילו אחרות – מתקדשות בדינרי!

וכיצד יתכן לומר כן?⁽³⁸⁵⁾ ⁽³⁸⁶⁾

ורבי זירא נתן טעם לדבר: הואיל ואשה רגילה להקפיד על דינר. ולכן, אפילו אם האשה הזאת פשטה ידה והתרצתה להתקדש בפחות מכך, היא אינה מקודשת, משום דכתיב "כסף" בקרא, ולגבי דידה [ולגבי האשה הזאת] לא חשיב "כסף" אלא דבר שרגילה בו להקפיד שלא להתקדש בפחות מכך.

ומשום הכי, מאחר שכך הבין אביי את דברי רבי זירא, לפיכך קאמר:

אלא מעתה, בנתיה דרבי ינאי, שרגילות להקפיד על תרקבא דדינרי, הכי נמי לא יתקדשו בדינר.

ואפילו כאשר פשטה ידה וקיבלה פחות מתרקב דינרים, לא יחשב הדבר כקנין כסף לגביהו [כלפיהם].

ואין זו סברא! [ולא מסתבר לומר כך!]⁽³⁸³⁾

ומשני, ורבי זירא ענה לאביי:

פשטה ידה – לא קאמינא! לא אמרתי שבוזה אין האשה מתקדשת בפחות מדינר.

אלא כיון שפשטה ידה וקיבלה, אני סבור דאפילו בפרוטה היתה מתקדשת, היות דכסף קרינא ביה, בשוה פרוטה, היות ואין שם "כסף" נמדד אלא על פי הקפדת האשה.

כי קאמינא, וכל אשר אמרתי שמתחשבים בהקפדת האשה, היינו רק באופן דקידשה בליליא, אי נמי דשווייה שליח שהאשה לא התרצתה בפירוש להתקדש בפחות מדינר, ולפיכך בית שמאי סוברים שאומדין את דעתה שאינה מסכימה להתקדש בפחות מדינר, ואינה מקודשת.

ובהכי הוי פלוגתא, ובאופנים הללו [בלילה, או בשליח] נאמרה המחלוקת דבית שמאי ובית הלל דמתניתין.

ופירש הקונטרס, שלפי תירוצו של רבי זירא, יוצא דבנתיה דרבי ינאי היכא דשוו שליח, כאשר הן עשו

383. עיין הערה 354 על הגמרא.

384. בפשטות בית הלל מודים לבית שמאי שתתם אשה רגילה להקפיד על עצמה שלא להתקדש בפחות מדינר, אלא שהם סוברים שאם האשה שלחה שליח ולא פירשה בפירוש שרוצה דינר, מסתמא התרצתה להתקדש בפחות מרגילותה. ולפי זה גם בבנותיו של רבי ינאי לדעת בית הלל אם לא פירשו שהן רוצות תרקב דינרים מסתמא התרצו בפרוטה.

[אבל אם היינו מפרשים שלדעת בית הלל שתם אשה אינה מקפדת על עצמה שלא להתקדש בפחות מדינר, אם כן בבנותיו של רבי ינאי שבודאי ידוע שמקפידות על עצמן, הן לא תהיינה מקודשות בפחות מתרקב דינרים ואפילו לדעת בית הלל].

385. חזקת הבתים שלש שנים, [כלומר: אדם שישב בבית שלש שנים, ובאו הבעלים הראשונים וטענו שהבית שלהם וגול הוא בידו, אינם

נאמנים].

רבא אמר שהטעם לכך שהחזקה היא בשלש שנים היינו מפני שאין אדם מקפיד על כך שחברו יושב בביתו שנה או שנתיים, אבל בשנה שלישית הוא מקפיד על כך, ואם הבית היה שלו בודאי היה מוחה בו. ועכשיו שלא מיהא בו בודאי הוא מכרו לו.

ואביי תמה על דברי רבא: אם כן, משפחת בר אלישיב שהיו רגילים להקפיד אפילו על אדם שעובר בגבולם, יהיה להם חזקה מיד, ולא יתכן לומר כן, שהרי אם כן נתת דבריך לשיעורין! ומכח קושיא זו נאמר בגמרא טעם אחר לדין חזקה.

385. א. תוספות נטו מפירושו של רש"י שפירש שאביי הקשה מכח סברא – שאין מסתבר שבנותיו של רבי ינאי שפשטו ידן והתקדשו בפחות מתרקב אינן מקודשות.

ובפשטות אין לתוספות הכרח מתוך קושיתם לפרש את קושית

לומדים את כסף הקידושין בגזרה שוה "קִיחָה קִיחָה" משדה עפרון, ששם נאמר "כסף", והיינו כסף צורי.

וכיון דאפיקתיה מפרוטה – מאחר שבעל כרחך אינך יכול לומר שכסף קידושין מועיל בפרוטה, (390) **אלמא מידי דחשיבות בעי**, מכאן שכסף קידושין צריך להיות דבר חשוב, ולפיכך **אוקמוה אדינר**, העמידו את שיעור כסף קידושין על דינר שהוא דבר חשוב.

ב. הגמרא הבינה בדברי רב אסי שאף כסף האמור בתורה סתם הוא כסף צורי.

והגמרא להלן מקשה עליו כמה קושיות, ונושאת ונותנת בדבר, ובסופו של דבר הגמרא מקשה על רב אסי מדברי בית הלל, האומרים שאשה מתקדשת בפרוטה. ותמהינן: וכי יתכן שרב אסי סובר כבית שמאי?

[ומכח זה הגמרא מסיקה שרב אסי דיבר רק בכסף קצוב].

וקשה: מאחר שרב יוסף בודאי הבין את דברי רב אסי אפילו בכסף סתם [שהרי כסף קידושין אינו קצוב בתורה], וכפי שפירש רש"י, אם כן מדוע הגמרא מקשה תחילה ממקומות אחרים, ולא הקשתה מיד ממשנתנו שעליה דיבר רב יוסף?

וכדי לתרץ קושיא זו אומרים התוספות:

ולקמיה בשמעתין [ולהלן בסוגיא] **פירש הקונטרס דהכי גרסינן: גופא**, (391) **אמר רב יהודה אמר רב אסי**.

כלומר, הגמרא מביאה משא ומתן שנאמר על דברי רב אסי עצמם במקום אחר, ואין זה מדברי הגמרא כאן, שנושאת ונותנת בדברי רב יוסף.

והטעם שרש"י ביאר כך, היינו, **משום דאי קאי אלעיל**,

ומשני, ורבי זירא השיב לאביי:

בפשטה ידה, לא קאמינא, לא אמרתי שאינה מקודשת בפחות מדינר, משום דגלתה בדעתה דאינה מקפדת, ומתקדשת אפילו בשוה פרוטה.

כי קאמינא, כל אשר אמרתי, הוא רק באופן דקידשה בליליא, אי נמי דשויה שליח, דאז כל הנשים כולן שוות, דבפחות מדינר אינה מתקדשת.

ואז, בנותיו של רבי ינאי אינן יוצאות מכלל שאר הנשים, דהן יודעות שלא יתנו לשליח אלא כמו שנותנים לשאר נשים.

ומאחר והן לא אמרו לשליח בפירוש שלא יקבל עבורן קידושין בפחות מתרקבא דדינרי, מוכח שהתרצו להתקדש כדרך שאר הנשים, דהיינו [לדעת בית שמאי] בדינר. (387)

כל כסף האמור בתורה סתם (388) **כסף צורי**. (389)

א. **פירש הקונטרס: אם פירש הכתוב "שקלים" הוי שקל צורי, ואם הכתוב סתם ולא פירש איזה מטבע, הוי המטבע הפחותה שבכסף צורי.**

הלכך, לפי זה ביאר רב יוסף את טעמם של בית שמאי: **פרוטה לא מצית אמרת**, אינך יכול לומר שכונת הכתוב לפרוטה, לפי שהיא מטבע של נחשת, ואילו בצורי – **מטבע של נחשת ליכא**, לא היו מטביעים שם מטבעות של נחושת, לפי שבצורי היו מפעלי הטבעה מיוחדים, שהטביעו רק מטבעות חשובות.

ובקידושין, "כסף" כתיב, ד"קִיחָה קִיחָה" גמירי, שהרי

הגמרא בדרך אחרת מדעת רש"י, ולמה שינו מפירושו? פירש המהרש"א, שלא היה נוח להם בדברי רש"י, מפני שיש לתמוה על פירושו:

מדוע אביי הוצרך להקשות מבנותיו של רב ינאי? הרי כשם שלא היה מסתבר לו בבנותיו של רבי ינאי שפשטו ידן וקבלו פחות מקפידתן [תרקב] שאינן מקודשות, כך לא יסתבר לו בכל אשה שפשטה ידה וקבלה פחות מקפידתה [דינר] שלא תתקדש בכך! ואם כן היה ראוי לאביי להקשות מכל הנשים!

ואם נאמר שבשאר הנשים הסתבר לאביי שאפילו אם פשטו ידן לא יתקדשו בפחות מהרגלן, אם כן קשה לאידך גיסא: מדוע בבנות רבי ינאי לא הסתבר לו שאינן מקודשות בפחות מהרגלן?

לפיכך לדעת תוספות אביי לא תמה מכח סברא כלל. ומסתבר היה אפשר להסכים לדברי רבי זירא, אלא אביי תמה על דברי רבי זירא מכח הכלל שלא יתכן שניתן את דברינו לשיעורים.

[ומהרי"ט ביאר את סברת תוספות בדרך אחרת, עיין שם. ועיין פני הושע].

ב. רש"י לא יכל לפרש את קושית הגמרא כפירוש תוספות, שהרי אם הגמרא היתה מתכוונת להקשות שנתת דברך לשיעורים, אם כן

בתירוץ הגמרא לא מתורצת קושיא זו. אבל לדברי תוספות שמפרשים להלן את תירוץ הגמרא באופן אחר, אפשר לפרש שהקושיא היתה שנתת דברך לשיעורים. [עצמות יוסף].

386. הריטב"א חיזק את קושית הגמרא. עיין הערה 354 על הגמרא.

387. וכן פירשו הרמב"ן הרשב"א והריטב"א.

388. בגמרא לא גרסינן "סתם", ואף מדברי הקונטרס שהביאו תוספות בסמוך מוכח שלא גרס "סתם".

389. דברי התוספות בתחילת דבריהם בשם רש"י הם הקדמה לדברי תוספות בדיבור הבא, ובתוספות רא"ש ותוספות טוך הכל דיבור אחד.

390. שפרוטה נחשבת ממון לכל התורה כולה, כגון לענין חיוב השבת גזילה, פחות משהו פרוטה אינו יוצא בדיינים, ועוד.

391. בפשטות דברי התוספות מכאן ואילך אינם קשורים למה שהביאו לעיל בשם רש"י. ובתוספות רא"ש דבריהם דלעיל מחוברים לדיבור הבא. וכאן מתחיל דיבור בפני עצמו: "הכי גרס רש"י גופא" וכו'.

ומכאן קשה על רב אסי, שאמר כל כסף המוזכר בתורה הוא מטבע כסף ממש, ולא ממון!

ומשני: אמנם כסף האמור בתורה הוא מטבע כסף גמור, והטעם ששיעור הטענה הוא שתי כסף, הוא משום שנאמר "כסף או כלים". ורבא למד מכך שהשווה כתוב כסף לכלים [במסכת שבועות ל ט ב]:

מה כלים [מיעוט רבים הוא לפחות] **שתיים** – אף **כסף שנים**.

ומה כסף הוא **דבר חשוב** – אף **כלים דבר חשוב**.

כלומר, צריך שיהיו הכלים שוין שתי כסף.

ורבא בא **לאפוקי** להוציא מדברי מאן דאמר [שם] **טענו שני מחטין**, חייב שבועה של מודה במקצת בהודאת אחת מהן.

ולכן יצאו כלים, מטעם זה כלים נאמרו בתורה בפירוש [ויצאו מכלל שאר הדברים שהם בכלל שוה כסף], ללמדך שהן **במשהו**.

כלומר, שיתחייב עליהן שבועה **בכל שהוא**.

ורש"י מביא את פירוש רבותיו:

ורבותינו מפרשים, שהדינר הוי **המטבע הפחות שבכסף צורי**, והגמרא שהקשתה ממה ששנינו "הטענה שתי כסף, לא הקשתה ממה ששנינו שתי מעות כסף, ולא שנינו "מעה אחת של כסף", אלא כך יש לפרש:

ופריך מדקתני "שתי כסף" שהם שתי מעות, שהרי שנינו "שתי" בלשון נקבה **ולא קתני "שני" בלשון זכר**, דהוי משמע **שני דינרין** [שהדינר הוא לשון זכר, ואילו המעה לשון נקבה].

ומכאן קשה על רב אסי שאמר שכל כסף האמור בתורה הוא כסף צורי: הרי בכסף צורי הדינר הוא המטבע הפחות ביותר, נמצא שאין מעות בכסף צורי כלל, שהרי המעה פחותה מן הדינר, ומדוע שנינו שהטענה שתי מעות כסף?

ותירץ הש"ס: כסף הוקש לכלים, **מה כלים דבר חשוב** אף **כסף דבר חשוב**, ומעה היא **דבר חשוב**, אף על פי שבכסף צורי לא היתה מעה. (394)

מפני שאם דברי הגמרא כאן נאמרו בבית המדרש בהמשך לדברי רב יוסף המובא לעיל, אזי הוזה ליה **למיפרך לאלתר**, היה ראוי למקשה להקשות מיד, "לימא רב אסי דאמר כבית שמאי [שבמשנתנו]?"

והואיל והמקשה המתין עם שאלה זו, בעל כרחך הסוגיא דלהלן היא סוגיא שנאמרה בבית המדרש בפני עצמה, ואינה מתייחסת לדברי רב יוסף בהסבר משנתנו.

ולפיכך אין לתמוה מדוע הגמרא התמהמהה ולא הקשתה תחלה ממשנתנו.

יא-ב והרי טענה

דכתיב "כי יתן איש אל רעהו כסף או כלים", ותנן: שבועת הדיינין הטענה שתי כסף. (392)

התוספות מעתיקים את פירוש רש"י בהרחבה:

פירש הקונטרס: מדקתני "שתי מעות כסף" ולא קתני מעה אחת, שמע מינה, קרא לאו דוקא קאמר כסף. יש ללמוד מכאן שאין כוונת הכתוב למטבע כסף, אלא **אממונא בעלמא קפיד**.

וכיון שלא פירש הכתוב בכמה ממון מדובר, לפיכך יש לומר **שלא מסרו הכתוב אלא לחכמים**.

ולא קים להו לאשבועיה בבציר מהכני, ואין נראה לחכמים שמן הראוי להשביע אדם על פחות משיעור זה. (393)

דהרי, אי [אם תאמר] שהכתוב שאמר "כסף", מטבע **כסף דוקא קאמר**, ולא כל ממון, אם כן קשה:

נהי [אמנם נכון] דמעה היא המטבע הפחותה שבמטבעות כסף צורי, מיהו שתיים מטבעות – מנא להו?

מנין לחכמים ללמוד שהטענה היא שתי מעות כסף, ולא מעה אחת?

אלא בהכרח, שהכסף המוזכר בכתוב הינו ממון, ולא התפרש שיעורו כלל, אלא, מסרו הכתוב לחכמים, והם קבעו ששיעורו הוא שתי כסף. וכדלעיל!

שמואל הטענה עצמה שתי כסף. ואילו הכפירה בשוה פרוטה ואם כן קשה: איך שייך לומר שלא נראה לחכמים להשביע על פחות משהו כסף? הרי משביעים אפילו על פרוטה אם הטענה היתה שתי כסף! ועיין הערה 367 על הגמרא.

394. לדעת רבותיו של רש"י עיקר התירוץ הוא מהסיפא – "מה כלים דבר חשוב אף כסף דבר חשוב" ומכאן שאין צריך דינר. [ומהרישא לומדים שצריך שיהיו שתי מעות ולא די במעה אחת].

[ומהרי"ט מיישב את דברי התוספות שדבריהם מתייחסים למה שכתבו לעיל בתחילת הדיבור בשם רש"י. עיין שם].

392. התוספות כאן ממשיכים להעתיק את פירוש רש"י שהתחילו להביא לעיל בתחילת הדיבור הקודם.

393. לדעת רב כפירת הטענה שתי כסף, ולפי זה מובן מה שכתב רש"י שאין נראה לחכמים להשביע על פחות משיעור זה. אבל לדעת

ורש"י מקשה על פירוש רבותיו:

ולדידי, לי קשה בה טובא, מאוד, על פירושם:

[א] **חדא – אם כן, דכל כסף האמור בתורה הוא דינר**, אזי קשה: **היכי אתיא הך היקישא ומפיק לה!**? איך אפשר מכח ההיקש שהוקש כסף לכלים, להוציא את ה"כסף" ממשמעותו הרגילה?

הלא אין הכרח שההיקש בא ללמדנו שכסף היינו מעה, שהרי אין כאן יתור לשון המחייב לפרש את ההיקש לענין זה:

דהא כי אתא היקישא, שהרי כאשר נאמר ההיקש, אזי **לאשמועינן "מה כלים שנים אף כסף שנים" הוא דאתא**.

הוא בא ללמדנו שצריך שני כסף ולא מספיק אחד. ואין הכרח לומר שההיקש בא ללמדנו דבר נוסף – שדי במעות ואין צריך דינרים!

[ב] **ועוד קשה: מאי קאמר לפי גירסת רבותינו "מה כלים דבר חשוב אף כסף דבר חשוב"**? הרי מחט היא בכלל כל הכלים – **וכי מחט דבר חשוב הוא!**

ואין ספק שמחט אינה דבר חשוב, דהא הש"ס אמר במסכת שבועות [לט ב]: **לכך יצאו כלים למשהו** – ללמד שאפילו מחטין שאינן שוות אלא כל שהו הם בכלל חיוב שבועה!

אלמא, לא חשיבי מחטין – מוכח מכאן שמחטין אינן חשובות.⁽³⁹⁵⁾

[ג] **ועוד, בהדיא קאמר התם איפכא**, בפירוש הגירסא בגמרא בשבועות [לט א] להיפך מדברי רבותינו, וכך כתוב שם: **מה כסף דבר חשוב, אף כלים דבר חשוב, וכסף כי אתא – להך דרשא אתא**.

הטעם לכך שהתורה כתבה כסף ולא רק כלים, זה כדי

ללמדנו דרשה זו, כשם שכסף הוא דבר חשוב, כך כלים דבר חשוב.⁽³⁹⁶⁾

עד כאן לשונו של רש"י.

והיוצא ממסקנת דברי רש"י:

[א] **המטבע הפחותה שבכסף צורי היא מעה** [ולא דינר].

[ב] **שיעור כסף בקידושין אינו מעה אלא דינר**, משום "כיון דאפיקתיה מפרוטה, אוקמיה אדינר".⁽³⁹⁷⁾

[ג] **קושית הגמרא: ממנה שהטענה היא שתי מעות כסף ולא מעה אחת**, מוכח שכסף האמור בתורה הוא ממון, ולא כסף ממש.

[ד] **בתירוץ הגמרא גורסים: "מה כלים שנים, אף כסף שנים"** ומה כסף דבר חשוב, אף כלים דבר חשוב.

כלומר, כשם שהכסף שיעורו חשוב, כך כלים צריכים להיות שוים שתי כסף, שזהו שיעור חשוב.⁽³⁹⁸⁾

ור"י הקשה שתי קושיות על פירוש רש"י:

[א] **כיון דלדעת רש"י המטבע הפחות שבכסף צורי היא מעה**, אם כן קשה: **היכי שייך כלל למימר "כיון דאפיקתיה מפרוטה, אוקמיה אדינר"**?

איך רב יוסף יכול לבאר את דברי בית שמאי ולומר, שמאחר שהכתוב הוציא את שיעור כסף קידושין מפרוטה, ממילא נעמידו על דינר?

הרי הוה ליה למימר – **אמעה!**

היה ראוי לו לומר שנעמיד את שיעור הכסף על מעה, שהרי הוא המטבע הפחות שבכסף צורי! ומנין לנו להעמיד את שיעור הכסף על דינר?

אך לכאורה אין בכח קושיא זו לדחות את דברי רש"י,

אלא, קושית רש"י מתבססת על מה שסיים ואמר: "וכסף כי אתא להך דרשא אתא", כלומר: מתוך דברי הגמרא שם מוכח שהמילה "כסף" מיותרת, והיא נאמרה בתורה רק כדי ללמדנו שנשבעין על דבר חשוב. ואם נגיה בגמרא שם כדברי רבותנו ש"כלים" מלמד שנשבעים על דבר חשוב, נמצא ש"כסף" מיותר. ואם כן, למה נאמר בתורה "כסף"?

ועיין בגמרא בשבועות היטב. ועיין מהרי"ט כאן.

397. כלומר: מאחר שהכתוב הוציא את דין הקידושין משיעור פרוטה [שהיא "ממון"], מסתבר להעמידו על שיעור של דינר שהוא דבר חשוב.

398. בסוף הערה 372 על הגמרא סכמנו את דעת רבותיו של רש"י.

אך לרש"י התירוץ הוא מהרישא – "מה כלים שנים אף כסף שנים" ולפיכך צריך שתי מעות ולא די במעה אחת.

395. כלומר: מאחר שנשבעין אפילו על מחטים שאין בהן שוה פרוטה, הרי בודאי מחטין זולות כל כך אינן חשובות. [ולולי לשון הגמרא "למה שהן" היה אפשר לומר שאף מחטים צריך שיהיו מחטים חשובות, ולא כל מחט נשבעים עליה].

396. רש"י אינו מתכוין להקשות מעצם זה שהגירסא במסכת שבועות היא להיפך מדברי רבותנו, שהרי, גירסת הספרים בסוגיתנו היתה כדברי רבותיו. [כך מבואר ברשב"א וכן משמע קצת גם מלשון רש"י עצמו]. ורש"י הוא שהגיה את דברי הגמרא כאן. ואם כן כשם שרש"י הגיה את דברי הגמרא כאן כדבריו, כך רבותיו יכולים להגיה את דברי הגמרא בשבועות כדבריהם.

והיינו, בתר דאשכחנא דפרוטה הוי שפיר כסף לגבי אמה העבריה.⁽³⁹⁹⁾

דברי ריש לקיש נאמרו בגמרא לאחר שהסקנו שכסף האמור בתורה בלא קצבה היינו פרוטה [שהיא בכלל ממון].⁽⁴⁰⁰⁾

ומאחר שלא יתכן שהאמה נקנית בפרוטה, שהרי צריך שיוכל להתקיים בה דין גרעון כסף, לפיכך בעל כרחנו אנו מוציאים את דין כסף של האמה העבריה ממשמעות "כסף", ושיעור כסף קנין האמה אינו נקבע על פי שם "כסף". שהרי פרוטה היא בכלל כסף, ובכל זאת איננה קונה.

וכיון דאפיקתיה מפרוטה דהוי "כסף", אוקמוה אדינר דהוי "דבר חשוב". כלומר, מאחר ששיעור קנין כסף של האמה העבריה אינו נקבע על פי שם "כסף", לפיכך אמרו ששיעור קנין כסף נקבע על פי שם "דבר חשוב". דהיינו, כל דבר שהוא בכלל "דבר חשוב" הרי הוא קונה באמה העבריה. ודינר הוא שיעור הממון הנקרא "דבר חשוב".

ובזה ביארנו את סברת הגמרא.

אבל את דברי רש"י אי אפשר להסביר על פי סברא זו.

שהרי רש"י מדבר לדעת רב יוסף, שכסף האמור בתורה סתם הרי הוא כסף צורי, והשתא [ועכשיו] דאמר רב יוסף דבכסף צורי ליכא פרוטה, אלמא, [מוכח מכאן] שמטבע הפחות שלהן היינו מעה.

ואם כן, נהי נמי דאפיקתיה מפרוטה, אמנם נכון שהוצאת את שיעור קנין כסף קידושין מפרוטה. אבל, **אדינר – אמאי מוקמת לה?**

מדוע אתה מעמיד את שיעור הכסף על דינר? הרי אפשר לומר ששיעור כסף נקבע על פי שם "כסף", דהיינו מעה, ואין צורך לומר ששיעור כסף קידושין נקבע על פי שם "דבר חשוב" [מאחר שלדעת רב יוסף מעה היא שיעור "כסף", ולא פרוטה]!

ואם כן, אמעה הוה לן לאוקמא! היה ראוי לנו לקבוע את שיעור כסף הקידושין על מעה!⁽⁴⁰¹⁾

שהרי רש"י למד את דבריו מגמרא מפורשת, וכדלהלן:

ריש לקיש מפרש [להלן בסוגייתנו] את טעם דברי בית שמאי באופן אחר מרב יוסף:

לדעת בית שמאי, לומדים את כסף קידושי האשה מקנין כסף של אמה העבריה.

ובענין אמה העבריה נאמר בתורה דין גרעון כסף. ואי אפשר לקנות אמה עבריה אלא בכסף, שבו יתכן לקיים דין זה.

ומוכח מכאן, שאין האמה העבריה נקנית בפרוטה אלא בשתי פרוטות לפחות, כי לא יתכן לקיים דין "גרעון כסף" מפרוטה אחת, מפני שאין האמה יכולה לפדות את עצמה בפחות מפרוטה. ומאחר שזהו כל כסף קנינה, לא שייך כאן גרעון.

והגמרא תמזה על דברי ריש לקיש: אמנם לא יתכן שהאמה נקנית בפרוטה, שהרי אי אפשר לקיים בפרוטה את דין גרעון כסף, אבל מנין למדו בית שמאי שצריך דינר שלם? הרי אפשר לומר שמספיק חצי דינר או אפילו שתי פרוטות!

והגמרא מתרצת: "כיון דאפיקתיה מפרוטה אוקמיה אדינר" [כיון שהוצאת את קנין כסף מפרוטה, ראוי להעמידו על דינר שהוא מטבע חשוב].

ואם כן, הרי זה ממש כסברת רש"י בהסבר דברי רב יוסף [כי מאחר שכסף האמור בתורה הוא כסף צורי, והוצאנו את קנין כסף מפרוטה, לפיכך ראוי להעמידו על דינר]!

ולפי זה יש לתמוה על ר"י: מה ראה ר"י להקשות על סברת רש"י? הרי סברת רש"י היא ממש כסברת הגמרא להלן!

וכדי לבאר את קושינו, ר"י מחלק בין דברי הגמרא לדברי רש"י:

דבשלמא, אמנם מובן לקמן [יב א], דאמר הש"ס "כיון דאפיקתיה מפרוטה אוקמיה אדינר", אין לתמוה על סברת הגמרא, משום שהגמרא מדברת לדעת ריש לקיש.

399. למסקנת הגמרא פרוטה היא כסף בכל התורה כולה ולא רק באמה העבריה. ולפיכך האחרונים הגיהו את דברי תוספות:

הר"ש מדסוי כתב שצריך למחוק את המילים "לגבי אמה העבריה". או שיש לגרוס אותן להלן אחרי המילים "וכיון דאפיקתיה מפרוטה".

והר"ש מוחק להלן בדברי התוספות את האות ו' בתחילת המשפט: "וכיון דאפיקתיה מפרוטה". וגורס "כיון". ולפי זה כך מתפרשים דברי תוספות: והיינו בתר דאשכחנא דפרוטה הוי שפיר כסף בכל התורה כולה, אזי לגבי אמה העבריה כיון דאפיקתיה

מפרוטה דהוי כסף אוקמוה דינר דהוי דבר חשוב.

ומדברי עצמות יוסף להלן יב א ד"ה ואימא פלגא מוכח שגרט כגרסא שלפנינו בלי שום תיקון.

400. על פי תוספות טוך ותוספות רא"ש.

401. תוספות רא"ש ותוספות טוך הקשו על רש"י בסגנון אחר: מדוע הגמרא אומרת "כיון דאפיקתיה מפרוטה" הרי מאחר ש"כסף" האמור בתורה אינו כולל פרוטה כלל, נמצא שמעולם פרוטה לא היתה בכלל כסף האמור בענין קידושין ולא שייך לומר שהכתוב הוציא את

ואם כן, מאחר שמ"כסף וכלים" למדנו: מה כלים שנים, אף כסף שנים, הרי שעל הטענה עצמה נאמר שיעור שתי כסף, כדברי שמואל [ושלא כדברי רב, האומר שתחילת הטענה היא בשתי כסף ופרוטה, והכפירה היא בשתי כסף].

אך רב הוציא את הפסוק מפשרו, ופירש את הפסוק לענין הכפירה, מפני שהוקשה לרב:

מדוע הוצרך הכתוב לומר "כסף"? הרי היה ראוי לומר "כי יתן איש אל רעהו כלים לשמור". והייתי אומר כשם שכלים הם שנים, כך כל דבר שיעורו שנים, ובכלל זה כסף!

אלא בעל כרחך, אם אינו ענין [אם אין בו צורך] לטענה, תנהו ענין לכפירה. כלומר, הפסוק בא ללמדנו ששיעור הכפירה הוא בשתי כסף.

ושמואל עונה לרב: אילו לא נאמר "כסף", הייתי אומר מה כלים שנים אף כסף שנים, אבל לא הייתי יודע שצריך דבר חשוב. לפיכך נאמר כסף, לומר לך: כשם שכסף הוא דבר חשוב, אף כל דבר חשוב!

ד. שמואל עצמו אומר במסכת שבועות [מ ב]: "טענו שתי מחטין והודה לו באחת מהן, חייב שבועה של מודה במקצת. לפיכך יצאו "כלים" למה שהן [לחייב על כל שהוא]."

ועתה נחזור לבאר את קושית ר"י:

רש"י גורס בסוגייתנו: "ומה כסף דבר חשוב, אף כלים דבר חשוב". ופירש שדרשה זו באה להוציא מדעת מאן דאמר: "טענו שתי מחטין והודה לו באחת מהן, חייב".

וקשה: דהא בפרק שבועת הדיינים [לט ב] משמע, דהך דרשה ד"מה כסף דבר חשוב" אתי אליבא דשמואל. שהדרשה "מה כסף דבר חשוב אף כלים דבר חשוב" נאמרה לשיטתו של שמואל [כפי שביארנו לעיל].

דהרי לרב, סבירא ליה "כסף" כי אתא, לכפירה הוא דאתא.

המילה "כסף" באה ללמד על כך שכפירת הטענה היא שתי כסף, ולא באה ללמד שצריך דבר חשוב. (402)

דינים התלויים בממון, אבל מדוע אנו צריכים לומר שדין הקידושין תלוי ב"דבר חשוב"? הרי יש לומר שקידושין תלויים ב"כסף" האמור בתורה דהיינו מעה! ומדוע צריכים להוציא את המקרא מידי פשוטו ולומר שקידושין תלויים בדבר חשוב?

[ועיין היטב תוספות בכורות נ ב ובהגהת דייק שם].

402. ומכל מקום אף רב מודה שצריך "דבר חשוב", אלא שלדעתו אין לומדים זאת מ"כסף" אלא ממקום אחר, ודבר זה יתבאר בהמשך דברי

[ב] ועוד קשה על דברי רש"י: דרש"י גורס בגמרא "ומה כסף דבר חשוב אף כלים דבר חשוב, ופירש, דאתא לאפוקי שבא להוציא מדעת מאן דאמר טענו שתי מחטין והודה לו באחת מהן דחייב, ויש להקשות על דבריו מדברי הגמרא במסכת שבועות:

א. חיוב שבועת מודה במקצת בא על ידי שלשה גורמים:

[א] הטענה, שאדם טוען לחבירו: הנך חייב לי כך וכך.

[ב] הודאה במקצת של הנתבע.

[ג] כפירה במקצת של הנתבע.

על ידי שלשת הדברים הללו הנתבע מתחייב להשבע על כפירתו, כגון: אם התובע טען: "מנה אתה חייב לי", והנתבע השיב: "בחמישים אני מודה. ובחמישים אני כופר", הרי הוא חייב להשבע שאינו חייב את החמישים שכפר.

ב. שנינו במסכת שבועות [לח ב]: "הטענה שתי כסף, וההודאה בשוה פרוטה".

ונחלקו רב ושמואל בהסבר דברי המשנה:

לדעת רב: ה"טענה" המוזכרת במשנה, אינה כל טענת התובע, אלא "כפירת הטענה", כלומר, שמלבד ההודאה שהודה הנתבע בפרוטה, הוא כפר בשתי כסף. והתובע בא להשביעו על אותן שתי כסף.

ומכאן מוכח, שלדעת רב, תחילת הטענה צריכה להיות לכל הפחות שתי כסף ועוד פרוטה. ואז, אם הנתבע הודה בפרוטה וכפר בשתי כסף, הרי הוא חייב שבועה.

לדעת שמואל: הטענה המוזכרת במשנה היא הטענה כולה [אבל שיעור הכפירה הוא בפרוטה בלבד. שאפילו אם הודה בכל הטענה, מלבד פרוטה אחת, הרי זה חייב להשבע על אותה פרוטה].

ג. שורש מחלוקתם של רב ושמואל הוא בדרשת הפסוק "כי יתן איש אל רעהו כסף או כלים לשמור":

לפי פשוטו של מקרא, הכסף והכלים שהוזכרו בפסוק הם הטענה כולה, שטוען את חברו שנתן לו כסף וכלים.

קידושין מפרוטה!

ומלשון תוספות שלפנינו נראה שלא הקשו בסגנון הזה, מפני שיש לומר שכוונת רש"י שהכתוב הוציא את דין קידושין משאר דינים התלויים בממון, כגון גול ושבועה שדיניהם תלויים בפרוטה, ואילו בקידושין נאמר "כסף". [ואין כוונת רש"י שהכתוב הוציא את המילה "כסף" שבקידושין ממשמעותה בשאר המקומות]. וכן משמע בריטב"א.

אך הוקשה לתוספות: אמנם הכתוב הוציא את דין קידושין משאר

כאשר נאמר ההיקש, אזי לאשמועינן "מה כלים שנים אף כסף שנים אתא – ההיקש בא ללמדנו שצריך שתי כסף ולא די באחד, ואין הכרח לומר שההיקש בא ללמדנו דבר נוסף – שדי במעות ואין צריך דינרים!

נראה לר"י דלא קשה ולא מידי:

דהא אין היקש למחצה!

וכי היכי דגמרינן מיניה שנים, גמרינן מיניה דבר חשוב.

כשם שלומדים מההיקש שצריך בכסף שנים, כך לומדים מן ההיקש שהכסף יהיה דבר חשוב!

[ב] ומה שהקשה רש"י בקושייתו השניה: לדעת רבותינו גורסים "מה כלים דבר חשוב אף כסף דבר חשוב, וקשה: וכי מחט דבר חשוב הוא?! הא אמרינן התם: "לכך יצאו כלים, למשהו!"

הא, קושיא זו, נמי לא קשה:

דאפילו מחט יש בו חשיבות גדול, שראוי לעשות בו מלאכה גדולה.

אלא שמוסיפים התוספות ומבארים:

והא דקאמר התם "יצאו כלים למה שהן" [ורש"י הביין שהכוונה לכל שהן, ואין צריך שישוו אפילו פרוטה], לאו דוקא "למה שהן", ואפילו פחות מפרוטה. אלא, לאפוקי – למעט את הכלים מדין שאר ממון, ולומר, דלא בעינן, שלא צריך שיהא הכלי שוה מעה, אך צריך שיהא כל כלי שוה פרוטה. (404)

והתוספות חוזרים וממשיכים לבאר את תירוצם:

ואף על פי שהגמרא אומרת על כלים – "יצאו כלים

והרי שמואל עצמו אמר [שבועות מ ב]: טענו שתי מחטין והודה באחת מהן חייב, ואפילו במחט השוה כל שהוא.

ולדברי רש"י, שמפרש "מה כסף דבר חשוב אף כלים דבר חשוב" – שצריך שהכלים ישוו שתי כסף, נמצאו דברי שמואל סותרים זה את זה!

לכן, מכח שתי הקושיות הללו, נראה לר"י כמו שפירש רש"י בשם רבותיו, דדינר הוי המטבע הפחותה שבכסף צורי, ולא המעה.

ובזה מיושבים שתי הקושיות שהקשה ר"י:

[א] בקושיא הראשונה ר"י דחה את סברת רש"י, שאין לומר בענין כסף קידושין "כיון דאפיקתיה מפרוטה אוקמה אדינר". ועכשיו, לדעת רבותיו של רש"י אין צורך להגיע לסברא זו. והטעם לכך ששיעור הקידושין הוא בדינר, היינו מפני שדינר הוא המטבע הפחות שבכסף צורי.

[ב] בקושיא השניה ר"י הקשה על גירסת רש"י – "מה כסף דבר חשוב אף כלים דבר חשוב" ועל פירושו של רש"י. ועכשיו, לדעת רבותיו של רש"י, גורסים בגמרא להיפך: "מה כלים דבר חשוב אף כסף דבר חשוב". והפסוק בא ללמד שאין צורך בדינר [שהיא המטבע הפחות שבצורין] אלא די בשתי מעות שהן בגדר "דבר חשוב". (403)

ועתה ר"י בא ליישב את כל הקושיות שהקשה רש"י על דברי רבותיו:

[א] ומה שהקשה רש"י בקושייתו הראשונה: דאי – שאם נאמר כדעת רבותינו שכל כסף האמור בתורה הוא דינר, אם כן קשה: היכי אתיא הקישא ומפקא ליה – איך בא ההיקש של כסף לכלים, ומוציא את המילה "כסף" ממשמעותה? הא כי אתא הקישא, הרי

התוספות.

403. מבואר להלן בתוספות שהם מודים לרש"י שבמסכת שבועות גורסים: "מה כסף דבר חשוב אף כלים דבר חשוב". [ודרשה זו נאמרה לדעת שמואל, ואילו סוגינתו סוברת כרב]. ואם כן לכאורה עדיין קשה מה שהקשו על דברי רש"י!

אך להלן [בהערה 406] יתבאר בדעת תוספות שלמרות שהם גורסים בגמרא במסכת שבועות כגירסת רש"י כאן, בכל זאת אין הם מפרשים כפירושו [שלומדים מכאן שאף בכלים צריך שיהיו שוים שתי מעות כסף] אלא הם מפרשים באופן אחר, [ולפיכך לשיטת תוספות אין להקשות את מה שהקשו לעיל על רש"י].

404. מה שכתבו תוספות שצריך שיהיה במחט שוה פרוטה, לכאורה אינו שייך לתירוצם. שהרי מאחר שתוספות כתבו שמחט יש בה

חשיבות גדולה שראויה לעשות בה מלאכה גדולה, אם כן אפילו אם נאמר שאין צריך שהמחט תשוה פרוטה, בכל זאת יש לומר שיש בה חשיבות בכך שראויה למלאכתה. וכן כתוב בתוספות טוך. [ובתוספות רא"ש השמיט את מה שהוסיפו תוספות שצריך שהכלי יהיה שוה פרוטה].

ומדברי תוספות שלפנינו נראה שחזיקו את תירוצם במה שכתבו שמחט יש בה שוה פרוטה, שבוה מסתבר לומר שעל ידי שראויה למלאכתה יש בה חשיבות גדולה. אבל במחט שאינה שוה אלא כל שהוא אין בה חשיבות גדולה כל כך.

ואולם, תוספות הוכרחו גם בלא זה לומר שצריך שיהיה במחט שוה פרוטה. וכפי שיתבאר להלן בהערה 406.

[ומדברי רש"י בכורות נ ב נראה שהוא סובר שם כדעת התוספות כאן].

שהמילה כסף מיותרת, שהרי הכתוב יכל לומר "כי יתן איש אל רעהו כלים".

ובהכרח, **לדידיה**, לדעתו של רב, **תרוייהו דרשות נפקי מ"כלים"**.

שתי הדרשות יכולות להלמד מהמילה "כלים": [א] **שצריך שנים** [ב] וצריך שיהיה **דבר חשוב**.

שהרי אם נאמר שצריך את המילה "כסף" ללמד על "דבר חשוב" [כדברי שמואל], אם כן יש לפרש את המילה "כסף" על הטענה עצמה כפשוטו של מקרא, ואין צורך להוציאה מידי הפשט, ולהעמידה לענין הכפירה!

ואם כן, סוגייתנו כדעת רב היא, שדורשים "מה כלים דבר חשוב". ואילו הגמרא בשבועות מבארת את דברי שמואל. שלדבריו דורשים "מה כסף דבר חשוב".

עד כאן ר"י יישב את פירוש רבותיו של רש"י, והסכים עמהם.

ועתה התוספות מקשים על פירוש רבותיו של רש"י קושיא חדשה:

ומיהו [אבל] **לפירוש זה דאמר דבכסף צורי ליכא** [אין] **מעה, קשה:**

דהא כתיב [ויקרא כז] **"עשרים גרה השקל"**. **ומתרגמינן: עשרים מעין.**

אלמא, מוכח מכאן, **שהיתה מעה בימי משה בכסף שבתורה**, שהוא כסף צורי!

וזה שלא כדברי רבותיו של רש"י, האומרים שהמטבע הפחותה שבכסף צורי הוא דינר!

מתרצים תוספות: **ואומר רבנו תם, ד"גרה" לא הוי מעה ממש, אלא היינו שם של משקל שהיה בימי משה.**

ו"עשרים גרה" היינו מתכת כסף במשקל של עשרים גרה.

והתרגום שמתרגם "עשרין מעין", היינו מפני שאותו

למה שהן", **מכל מקום חשיבות גדול יש בכלי, לפי שראוי לעשות בו מלאכה גדולה.** (405)

[ג] **ומה שהקשה רש"י בקושינו השלישית: דבמסכת שבועות גרסינן איפכא**, להיפך מגירסת רבותינו כאן. שרבותינו גורסים כאן "מה כלים דבר חשוב אף כסף דבר חשוב". ואילו במסכת שבועות אמרו "מה כסף דבר חשוב אף כלים דבר חשוב" (406)

הא נמי, לא קשיא מידי:

שהרי במסכת שבועות נחלקו רב ושמואל בשיעור הכפירה: לדעת רב: כפירת הטענה שתי כסף. ואילו שמואל סובר, שהטענה עצמה שתי כסף, אבל הכפירה בשוה פרוטה.

ורב הוכיח שהכפירה היא שתי כסף. שהרי היה ראוי לכתוב לומר "כי יתן איש אל רעהו כלים לשמור", והיינו מבינים כי כשם שכלים הם שנים כך כל דבר [כולל כסף] שיעורו בשנים. ולמה נאמר "כסף"? אלא הכתוב בא ללמד כאן שהכפירה תהיה בשתי כסף.

ושמואל דחה את ראיות של רב: אילו נאמר רק "כי יתן איש אל רעהו כלים", אמנם הייתי יודע שצריך שנים. אבל לא הייתי יודע שצריך דבר חשוב, לפיכך נאמר "כסף", לומר לך: כשם שכסף דבר חשוב, אף כלים דבר חשוב.

ולפי זה, מה שהקשה רש"י על רבותיו מגירסת הגמרא בשבועות, לא קשה כלל.

דהתם במסכת שבועות, שהגמרא דורשת "מה כסף דבר חשוב", **היינו לדברי שמואל, דלא איצטריך ליה "כסף" למידי אחרינא.** שלדבריו לא הוצרכה המילה כסף לדרוש ממנה שום דרשה אחרת.

ולפיכך **דריש ליה התם**, ולכן שמואל דורש במסכת שבועות, שהמילה כסף באה **ללמד על כלים, דבעינן דבר חשוב.**

אבל, הכא, אתא אליבא דרב. סוגייתנו נאמרה לשיטתו של רב, **דמוקי כסף לכפירה**, שמעמיד את המילה "כסף" ללמד ששיעור הכפירה הוא שתי כסף, מפני

מדרשה זו אנו לומדים "מה כסף דבר חשוב אף כלים דבר חשוב"! וכפי שהקשו תוספות על גירסת רש"י כאן.

[וכן הקשו תוספות בכורות נ ב ותוספות טו כ כאן]. וקושיא זו מתורצת על פי מה שכתבו תוספות לעיל, שאף על פי שאין צריך שהמחטים ישו שתי כסף, בכל זאת צריך שישו פרוטה. ולפי זה יש לומר ששמואל למד זאת מכסף: מה כסף דבר חשוב כלומר: שיש בו פרוטה והוא ממון – אף כלים דבר חשוב שיש בהן שוה פרוטה. [וכן תירצו תוס' טו ותוספות בבכורות שם בתירוצו ראשון. ועיין שם עוד, וכן פירש הר"ש מסווי כאן בקצרה].

405. גם מעה יכולה לשמש כמשקל. וכן אפשר לתלותה על צואר בתו, אבל אינה ראויה למלאכה "גדולה". כלומר: אי אפשר לעשות בה מלאכה שמביאה רוחים גדולים. [ובזה מיושבת קושיית קצות החשן פח ג]. בירורי השיטות.

406. במסכת שבועות בודאי אף תוספות מודים שהגירסא היא "מה כסף דבר חשוב אף כלים דבר חשוב, וכדלהלן בדבריהם. וקשה: הרי הגמרא שם נאמרה לדעת שמואל הסובר שאף מחטים השוות כל שהן נשבעין עליהן, [וכפי שתוספות מוכיחים כאן], ואילו

דהיינו, אחרי שקידש באבנא דכוחלא, בא אחיו של המקדש, וקידש אותה בפרוטה.

והיה בא רב חסדא להפקיע את קידושי הראשון ולהתירה לשני לגמרי, אפילו בלא גט.

כמו שמוכח מהמשך המעשה, דאמר רב חסדא לאמו של המקדש: לאו כל כמינך, דאסרת לה אבתרא! אין בכוחך לאוסרה על האח השני.

ואי, הוה אמר, ואם תפרש שרב חסדא אמר דקידושין הראשונים ספק נינהו כדעת שמואל, אם כן, בהכרח, צריך לומר דהאשה צריכה גט מראשון מספק שמא היא מקודשת לו.

ואם כן, אפילו אם הראשון נתן לה גט, עדיין היא תהיה אסורה על האח השני, משום דהויא גרושת אחיו, ואסור לאדם לישא את אשת אחיו אפילו לאחר גירושיה. (408)

משקל של כסף היה שוה מעה. ושוב, בדורות מאוחרים יותר, עשו ממנו מטבע, וקראוהו מעה. (407)

יב-א רב חסדא לא סבר ליה דשמואל

[רב חסדא ששיער ואמר: אם יש באבנא דכוחלא שוה פרוטה מקודשת, ואם לאו אינה מקודשת, בהכרח אינו סובר כשמואל, שאמר אפילו בפחות משוה פרוטה חוששין שמא שוה פרוטה במדי, וצריכה גט מספק].

לעיל הגמרא הביאה שרב שימי בר חייא ישב לפני רב, ושיער בוודא דאורדי, ואמר: אם יש בה שוה פרוטה מקודשת. ואם לאו אינה מקודשת.

והגמרא הקשתה: הרי שמואל אמר שאפילו בפחות משוה פרוטה חוששים שמא שוה פרוטה במדי, ומקודשת!

והגמרא תירצה: הא [דברי רב שימי] בקידושי ודאי, והא [דברי שמואל] בקדושי ספק.

ונשאלת השאלה: מדוע הגמרא לא פירשה כך גם את דברי רב חסדא, שהוא שם את האבן לדעת אם יש כאן קידושי ודאי. והוא מודה לדברי שמואל שאפילו בפחות משוה פרוטה יש קידושי ספק?

ומתרצים התוספות:

הכא, לא מצי לשנויי, כאן הגמרא לא היתה יכולה לתרץ: הא [דברי שמואל] הם בקידושי ספק, כפי דתירצנו לעיל את דברי רב שימי.

משום, דמיירי שקדשה אחיו אחר כך בפרוטה, במעשה שהיה לפני רב חסדא.

הא איכא סהדי "באורית".

הכי [כך] גריס רבנו תם.

ולא גריס כמו שכתוב לפנינו, "באידיית".

והסופרים טעו בין אידיית לאורית.

ו"אורית" הוא צד מערב, כמו שמצאנו שהמערב נקרא "אוריה" בפרק לא יחפור [בבא בתרא כה א], לגבי הדיון שדנו בגמרא שם היכן מקום השכינה, והגמרא מוכיחה שלדעת רבי אבהו השכינה היא במערב, משום שרבי אבהו אמר: מאי "אוריה"? – אויר יה! כלומר, מדוע צד מערב נקרא "אוריה"? – מפני שהוא נוטריקון "אויר ה", דהיינו, שהשכינה שורה באותו צד.

407. סיכום דעת רש"י ודעת רבותיו ור"י, מובא בהערה 372 על הגמרא.

408. בגמרא לא נאמר בפירוש שאחיו של הראשון קדשה, ומשמע מדברי תוספות שהם נאלצו לומר שמדובר באופן הזה כדי לבאר מדוע הגמרא לא פירשה שרב חסדא שם את האבן כדי לדעת אם יש כאן קידושי ודאי או קידושי ספק.

אך המפרשים הביאו שלש ראיות לכך שרב פפא סבר שאם אין באבן שוה פרוטה אין כאן חשש קדושין אפילו אם קדשה אדם אחר ולא אחיו:

[א] בגמרא מסופר שאמו של המקדש הראשון אמרה לרב חסדא שביום הקדושין היה באבן שוה פרוטה, ורב חסדא השיב לה "לאו כל כמינך דאסרת לה אבתרא" ומכאן שרב חסדא התירה לשני אפילו בלא גט מן הראשון. שהרי אם נאמר שרב חסדא הצריך את הראשון גט מספק נמצא שאין האם אוסרת אותה על האחרון. שהרי רב חסדא התירה לשני רק על ידי גט, ואם קבלה גט מהראשון אין האם אוסרת

אותה על השני כלל. [תוספות טו, מהרי"ט].

[ב] בגמרא [בעמוד ב] מסופר שרבנן שאלו את רב חסדא: כיצד אתה מתירה להנשא לשני? והלא יצא הקול שיש עדים היודעים שהאבן היתה שוה פרוטה ביום הקדושין?

ואם נאמר שרב חסדא הצריך גט מן הראשון, מה אכפת לרבנן שיצא הקול? הם רצו להתירה לשני בלא גט מכח קול בלבד? אלא ודאי שרב חסדא התירה לשני בלא גט מן הראשון, ורבנן רצו לאוסרה על השני בלא גט. [ריטב"א, מהרי"ט].

[ג] בגמרא [בעמוד ב] מסופר שנשאת לאחר על פי דברי רב חסדא, וילמודה לו בנים ורבנן פרשו מאותה המשפחה, מפני שחששו שמא היא נשואה לראשון, ונמצאו בניה מן השני ממזרים, ואם נאמר שרב חסדא הצריכה גט מן הראשון מדוע חכמים פרשו מאותה משפחה? הלא היא קבלה גט מן הראשון! אלא ודאי רב חסדא התירה להנשא אף בלא גט מן הראשון. [תוספות הרא"ש, ריטב"א, מהרי"ט].

וקשה: מאחר שיש להוכיח מדברי הגמרא שרב חסדא התירה לשני בלא גט מן הראשון, אם כן מדוע תוספות הוצרכו לומר